

прийняття Закону України «Про основні засади державної міграційної політики України», який дозволить зміцнити механізми захисту прав та інтересів суб'єктів міграційних процесів для покращання демографічної та соціально-економічної ситуації в Україні та зможе розв'язати проблему щодо визначення на законодавчому рівні основних засад державної міграційної політики України та напрямків її реалізації²⁶⁸. Разом із тим, в такому документі, на наш погляд, необхідно було б передбачити і механізм правового забезпечення права на гідну працю трудових мігрантів.

Таким чином, все вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки і пропозиції. 1. Ступінь розробки проблематики трудової міграції як відносно нового поняття у трудовому праві є достатньо високою завдяки його багатоаспектності й поліфункціональності. 2. Запропоновано доповнити перелік правоможностей права на трудову міграцію, розроблений О.А. Трюхан, правом трудових мігрантів на гідні умови праці (або на гідну працю). 3. На законодавчому рівні пропонується передбачити механізм правового забезпечення права на гідну працю трудових мігрантів, зокрема, у проекті Закону України «Про основні засади державної міграційної політики України», який слушно запропоновано розробити вченими трудового права Г.І. Чанишевою, І.В. Лагутіною, Є.В. Красновим, О.А. Трюхан та ін.

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

*Даниліна Юлія Сергіївна,
кандидат юридичних наук, помічник судді,
Східний апеляційний господарський суд*

Конституція України проголошує, що Україна є демократичною, соціальною, правовою державою, діяльність якої спрямована на утвердження та

²⁶⁸ Чанишева Г. І. Та ін. Місце трудових та соціально-забезпечувальних прав у системі прав людини. Наук. праці Нац. ун-ту «ОЮА». Т. 17 / голов. ред. С. В. Ківалов; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса. 2015. С. 216. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/6658>

забезпечення прав і свобод людини та їх гарантій²⁶⁹. Цей напрям розвитку нашої вже суверенної та незалежної держави було підтверджено ратифікацією Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Європейської соціальної Хартії (переглянутої)²⁷⁰, які визначили стандарти важливих трудових прав людини, обумовили окреслення простору для їх реалізації. Особливо слід відзначити, що розвиток у цьому напрямі неможливий без застосування соціального діалогу як важливого засобу побудови відносин між працівниками, роботодавцями і державою, ефективність та дієвість якого визнана і підтверджена Міжнародною організацією праці.

Важливість ведення соціального діалогу визначена МОП навіть як принцип своєї діяльності, бо у Статуті її зазначено, що у Генеральній Конференції МОП мають брати участь представники від кожної держави-члена організації, двоє з яких є урядовими делегатами, а двоє інших представляють відповідно: один – підприємців, а інший – працюючих²⁷¹.

І тому сучасні держави не мають альтернативи: вони мають сприяти та брати участь у соціальному діалозі, що, до речі, сьогодні активно і відбувається і про що було зазначено Генеральним директором МОП Гайєм Райдером на 106-й сесії Міжнародної конференції праці, яка відбувалася з 5 по 16 червня 2017 р. у Женеві. Гай Райдер, відкриваючи пленарні засідання, наголосив: «Паризька угода і ті національні зобов'язання, які взяли за нею на себе уряди, а також Порядок денний розвитку до 2030 р., відкривають сьогодні унікальну можливість втілити досягнутий тристоронній консенсус у масштабну практичну роботу МОП з державами-членами»²⁷².

Україна як сучасна демократична, соціальна, правова держава також визнає доцільність проведення соціального діалогу. Так, 23 грудня 2010 р. було

²⁶⁹ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Офіц. веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>. Заголовок з екрана.

²⁷⁰ Європейська соціальна хартія (переглянуто): Хартія Ради Європи від 03.05.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 51. Ст. 2096.

²⁷¹ Статут Міжнародної організації праці від 28.06.1919 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_154. Заголовок з екрана.

²⁷² 106-та сесія Міжнародної конференції праці. PON.org.ua. Офіційний сайт профспілки працівників освіти і науки. URL: <https://pon.org.ua/novyny/5684-106-sesya-mzhnarodnoyi-konferencyi-prac.html>.

прийнято Закон України «Про соціальний діалог в Україні», преамбула якого відобразила доцільність приділення уваги врегулюванню відносин соціального діалогу в українській державі, встановивши, що «цей Закон визначає правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві»²⁷³. Отже, можна зробити висновок, що зміст преамбули цього Закону свідчить про створення Україною правового простору для реалізації соціально-економічних, зокрема трудових і пов'язаних із ними прав людини та охорони і захисту цих прав. І соціальний діалог є тим шляхом, який ефективно цьому сприяє.

У свою чергу, мета соціального діалогу, що викристалізовується із преамбули Закону України «Про соціальний діалог в Україні», є масштабною. Таку позицію законодавця можна визначити як те, до чого Україна як соціальна держава має прагнути постійно. Якщо визначати мету соціального діалогу більш локально, то не викликає сумніву, що соціальний діалог покликаний допомогти його сторонам висловити свою позицію, зауваження і пропозиції, почути одна одну, шляхом переговорів і консультацій знайти компроміс та відшукати спільне рішення, яке задовольнить вимоги усіх зацікавлених сторін. Лише за умови взаєморозуміння між працівниками, роботодавцями та державою можливо здійснення підприємницької діяльності, забезпечення роботою, збільшення обсягу виробництва, отримання працівниками кваліфікації відповідно до вимог часу, гідної оплати праці та й взагалі сталий і стабільний розвиток держави.

На сьогоднішній день Україна як сучасна демократична, соціальна і правова держава прагне бути повноправним членом міжнародної та європейської спільноти.

²⁷³Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>. Заголовок з екрана.

У зв'язку із підписанням між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми членами-державами, з іншої сторони, Угоди про асоціацію, проведенням в Україні реформи децентралізації влади і створенням об'єднань територіальних громад, з метою виконання покладених на нашу державу зобов'язань, коло питань соціального діалогу постійно розширюється.

Зокрема, в регіонах порушуються питання щодо перспектив розвитку областей, розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним становищем внутрішньо переміщених осіб, перенесення питання ведення соціального діалогу у площину новостворених територіальних громад. Проте, як відзначено Комітетом з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення Верховної Ради України, «соціальний діалог в Україні сьогодні розвивається в рамках вузького формату і здійснюється між Урядом, об'єднанням роботодавців і профспілок без залучення організацій громадянського суспільства, що представляють і обстоюють свободи та інтереси людини і громадян»²⁷⁴.

Прийняття у 2010 р. Закону України «Про соціальний діалог в Україні» стало вихідною точкою у можливості побудови в Україні перспективних демократичних соціально-трудова відносин шляхом застосування саме соціального діалогу як процесу визначення і зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень його сторонами з питань формування і реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

Це свідчить про конструктивний шлях у становленні інститутів громадянського суспільства в Україні. Адже саме соціальний діалог може слугувати дієвим засобом як знаходження і підтримання довіри між державою та суспільством, так і створення такого середовища, де працівники та роботодавець, з повагою до інтересів одне одного, матимуть змогу на

²⁷⁴ Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення провів круглий стіл на тему: «Соціальний діалог як інструмент взаємодії громадянського суспільства і держави». URL: <http://www.rada.gov.ua/news/Novyny/151210.html> (дата звернення: 20.03.2018).

партнерських засадах мирно реалізовувати свої права і досягати тих цілей, які будуть вигідні обом сторонам.

Тобто, мова йде про важливість постійного спілкування між роботодавцем та працівниками у ході виробничого процесу, яку мають усвідомлювати ці суб'єкти і сприймати як необхідний елемент досягнення спільної мети – ефективної діяльності підприємства. І цей процес, який відбувається у різних формах, що сприяють взаєморозумінню, якраз і знаходить своє оформлення у діалозі – соціальному явищі, що полягає у розмові суб'єктів, які беруть участь у виробництві. Отже, цей діалог є фундаментом для сталого розвитку підприємства, галузі виробництва, національного добробуту.

Така модель поведінки сторін соціального діалогу є «ідеальною» для побудови партнерських, довірчих відносин між працівником та роботодавцем, забезпечення нормального робочого процесу і досягнення сторонами взаємовигідних цілей. Тобто, завдяки соціальному створюється таке середовище, де працівники, роботодавець та держава, з дотриманням інтересів одне одного, матимуть змогу реалізовувати свої права та досягати тих цілей, які будуть вигідні усім сторонам і, як наслідок, забезпечать соціальний мир і злагоду у суспільстві.

Найважливішими результатами соціального діалогу є досягнення і зміцнення консенсусу в суспільстві, а також можливість залучати більше різних суб'єктів для досягнення узгоджених цілей. Соціальний діалог не завжди є гарантованим засобом подолання суперечностей між працівником та роботодавцем. Однак у будь-якому разі діалог завжди кращий від протистояння, оскільки він відкриває перспективи для досягнення взаєморозуміння. Тому альтернативи соціальному діалогу у системі соціально-трудова відносин для соціальної держави немає.

Таким чином, Україна, розвиваючись як сучасна соціальна держава, має спрямовувати свої зусилля на створення такої правової бази соціального діалогу, ключовим моментом якої насамперед було б утворення ідеального

середовища для сталого надання можливості кожній людині реалізувати закріплені Конституцією України трудові права і свободи.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ТРУДОВУ МІГРАЦІЮ УКРАЇНЦІВ

Жданова Інна Євгенівна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса

Загальна демографічна ситуація України і стан її трудового потенціалу суттєво залежать від міграційної політики держави. Мета конкретизації заходів регулювання руху населення вимагає ґрунтовного аналізу та з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і механізму міграційних процесів. Практика регулювання трудової міграції населення в межах України та за її межами потребує нового бачення становища людини у сфері зайнятості, що пов'язано зі свободою, конкуренцією та добровільністю вибору сфери суспільно корисної діяльності та зміною місця проживання і праці. Масштабна еміграція населення активнішого репродуктивного віку негативно впливає на шлюбність і народжуваність, як наслідок – зменшується відтворення населення країни в цілому, а також її трудових активів. Саме тому з кожним роком зростає актуальність дослідження проблем, пов'язаних із втратою людського потенціалу країни, та пошуку шляхів їх розв'язання.

Дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) свідчать про те, що кожен третій житель України хоче виїхати за кордон (за певних сприятливих обставин або зараз). З числа бажаючих покинути країну 55% складають молоді люди (від 18 до 29 років), 44% – люди від 30 до 39 років, 33% – від 40 до 50 років. Серед готових до від'їзду 40% складають українці з вищою освітою, 27,6% – середньою спеціальною; 23,2% мають середню освіту, а 17,8% – неповну середню. КМІС також свідчить, що 53% з тих, хто вже